

INUIT ATAQTIGIIT

Inatsisartuni

UKA 2017/44
4.11.2017
Kelly Berthelsen

Suliffeqarfiit nutaat aallarnisaasut akileraartarnikkut qanoq oqinnerusumik qanorlu pisortaniit ikorfartorneqarsinnaanerit pillugu apeqquqteqaat aallaavigalugu Inatsisartunut oqallisissiatut siunnersuut.

(Inatsisartunut ilaasortaq Peter Olsen, Inuit Ataqatigiit)

Inuussutissarsiorneq inuiaqatigiit nappatissaraat, pisortanit namminersortunilluunniit ingerlanneqaraluarpat assigiimmik. Suliffeqarfinillu aallarnisarneq tassaavoq inuiaqatigiit inuussutissarsiornekkut pissutsinut ineriartortuarnut naleqqussartuarnertut sutigut tamatigut tapersersugassaasoq. Pisuussutit siornatigut iluaqutiginneqanngitsut, periaatsit siornagut atorneqanngitsut, imaluunniit periarfissat siornatigut saqqumisimangikkaluit naleqqussarfiguassavavut taamaalillutalu suliffeqarfiit nutaat pilersitassallutigut.

Suliffeqarfinnik aallarnisarneq tassaaniassaaq inuiaqatigiit ileqqoriligassaat sutut kajungernartutut isigalugu. Kajungernartutullu isigineqassappat atugassarititaasut naleqquttut inuiaqatigiinniit inatsisitigut allatigullu periarfissartinneqartariaqarput. Suliffeqarfinnik aallarnisarneq kajungernartuussappat makku ilaatigut isiginiagassatut Inuit Ataqatigiinniit takorloorpavut:

Siullermik, inatsisit naapertuilluartuussapput, inatsisini inuit assigiinngisinneqassanngillat. Nunap ilaani sumi najugaqarneq, arnaaneq angutaaneq, il.il., apeqquataatinneqassanngillat, kikkut suliffeqarfinnik aallarniisinaasut assigiimmik pineqassapput. Inuit ilaannaannut tapiissuteqartarnikkutaaq assigiinngisitsisoqartassanngilaq. Inatsisinut naapertuilluartunut ilaassapput soorlu isumaqatigiissusiortarnermi inatsisit erseqqissut malitsinneqartarnerat. Suliffeqarfiliortup assersuutigalugu pisortanut sullissinissaminik isumaqatigiissusiani ilumut eqqortinneqassasoq naatsorsuutigisariaqarpaa. Aamma, isumassarsiat nutaat suliffeqarfiliortup suliffeqarfimminik ingerlatsiniarnermini tunngaviginiagai imaaliinarlutik tillinneqarsinnaasannngillat, tassa isumassarsiat ataqqineqartassapput.

Aamma, suliffeqarfimnik pilersitsiniarneq pisariitsuusaaq. Piumasaqaateerarpasuit, akuersisuteerarpasuit, nalunaarfissaararpasuit allallu pinnagit suliffeqarfinnik pilersitsinissaq pisariitsuusaaq. Inatsisit malinneqassapput, kisianni allaffissornerujussuaq suliffeqarfinnik pilersitsiniarnermut kigaallassaataassanngilaq. Ullumikkut qarasaasiatigut atortorissaarutit nalaanni nalunaarfissat allallu ataatsimut katiterneqarsinnaasariaqarput suliffeqarfinnik pilersitsineq pisariitsuusussanngorlugu.

Suliffeqarfimnik aallarniineq tamatigut aningaasatigut ilungersunartoqartarpoq. Isumassarsiaq pitsaagaluaq aningaasatigut aporfeqarnermit unitsinneqartariaqanngikkaluarpoq. Ullumikkullu ajorluartumik sapiillutik aningaasaliisinaasut sarsakataanneqimmata aningaasaliisussat ataasiinaavallaartut aningaasaliisartillugit isumassarsiamik naliliisussat ataasiinaavallaartarput. Isumassarsiaq ilaasa immaqqa paasigaat ilaasa paasinngitsuussavaat. Taamaammat aningaasaliiffiusinnaasut qassiiunissaat isumagisariaqarparput, taakkulu aamma inatsisitigut periarfissaqartinneqarnissaat sularisariaqarparput. Assersuutigalugu ullumikkut qarasaasiatigut attaveqatigiiffiit atorluagaaleruttorfianni ikinngutigiiit akornanni aningaasanik katersuiniarnekkut suliffeqarfinnik aallarniisissaq pisariitsuusariaqarpoq, imaluunniit suliffeqarfimmit allamiit suliffeqarfiliorniamut aningaasatigut atukkiisarnerit pisariitsumik pisarnissaat periarfissiorartariaqarparput.

Inuiaqatigiit suliffeqarfinnik aallarniinnermut kajumisseqassappata sapiiserluni aallarniineq ataqqinaatitut isigisariaqarparput, aamma aallaqqaammut iluatsitsiffiunngikkaluarpalluunniit. Tassa suliffeqarfimmik aallarniigaluarluni ajutoorneq inuiaqatigiinnit ersinartutut isigineqarunnaarsittariaqarparput, sapiisernermulli takussutissaatittariaqarlugu. Misiliisut ataqqiniartigit, sulilu misileeqqinniarpata tatigalugit periarfissaqartittarniartigit.

Isumassarsiat oqaatigineqarnermissut tassaapput isumaaannaagallartut, suli ineriartorteqqinneqartariaqartut. Ilaanni isumassarsiat ajunngikkaluarlutik piffissaq sivisunerusoq atorlugu ineriartortinneqartariaqartarput atorsinnaannguinnissamik tungaanut. Suna tunisassiassaq pitsanngorsaqqaagassaavoq, pitsanngorsaanerlu akisusinnaavoq atortussanillu aalajangersimasunik pisariaqartitsiviusinnaalluni. Assersuutigalugu illorsuit misileraavissat, sarfalersukkat, imilersukkat allatigullu aallarnisaasut pisariaqartitaannik atortussaartitsiviusutv tunisassiassanik ineriartortitsinermi periarfissaatinneqaraluarpata isumassarsianik ineriartortitsisoqarluarsinnaassagaluarpoq.

Pingaarneruuartussallu ilaat, ilinniartitaaneq, tamanit annerullugu aalluttuartaqarparput. Suliffeqarfinnik aallarniiniaraani sakkussat pingaarnersaat tassaapput ilisimasat, ilisimassassallu tunngaviusut qaffasissullu ilinniarfitsinnit tunniunneqartariaqarput. Pingaartumittaaq ilinniarfivut inuussutissarsiuutitsinnut pingaarutilinnut aamma piareersarfittut atuulluartaqarparput. Aatsitassarsiorneq, aalisarneq, takornariartitsineq, inuussutigilluarumagutsigit aamma nunatsinni ilinniarinnaasariaqarpavut, taakkunanilu tunisassianik suliffeqarfinnillu ineriartortitsinissatsinnut ilisimasassanik katersillutalu siammarterisinnaasariaqarpugut.

Taavalu oqallissaarisup isummerfigeqqusai, akileraarutit tikeriartigit. Akileraarutit tassaagunarput nunatsinni suliffeqarfinnik aallarniisarnermi nakkartoorfiusartut nalinginnaanerit ilaat. Mianersunngikkaanni aappaagukkut akileraarutitigut akiligassarsuit takkussinnaapput ingerlariaqqinnissamut aporfinngorlutik. Taamaammat akileraartarnermut inatsisit pisariitsuussapput paasiuminartuullutillu, aammalu malikkuminartuullutik. Qarasaasiat nalaanni immersugassarpasuit pisariaqassanngikkaluarpud. Atortorissaarutit atorluarlugit suliffeqarfiit pingaartumik mikisut akileraarutitigut akiligassanerujussuartaannginnissaat isumaginiarniartigu.

Taavalu akileraarutitigut oqilisaaniarutta aalajangernissarput kisimi naalagaavoq. Periarfissaqaaluppugut, ilaallu matumani taatsiaannassavarput pisaaritsutut isigisarput. Ingerlatseqatigiiffimmut akileraarutit ukioq siulleq 10%, ukiup aappaa 20%, taavalu ukiut pingajuanni tamakkiisunngorlutik 30%-mut inissinneqarsinnaapput. Piumassuseq kisimi naalagaavoq.

Suliffeqarfinnik aallarnisaaneq inuussutissarsiornermi pingaaruteqartutut isigalugu taama naatsunnguamik Inuit Ataqtigiinniit oqaaseqarfigaarput neriuppugullu aallarnisaaneq kajuminnarsarniarlugu pinngitsoornata alloriarumaartugut.